

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2018
31

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. 308 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

В історичному блоці представлені наукові дослідження різних аспектів актуальних проблем історії, зокрема Західноукраїнської Народної Республіки, воєнної історії, а також про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії розкривають проблеми історії української філології (явища староукраїнської мови XVI–XVIII ст., дослідження пам'яток) і діалектології (діалектної лексикографії).

Наукові публікації з літературознавства зосереджені довкола аналізу праць міжвоєнного періоду (Софія Яблонська-Уден, Михайло Рудницький) і відображають проблеми воєнного часу в сучасних текстах.

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2018. Vol. 31. 308 p.

The collection of scientific papers is an interdisciplinary edition of the Institute, which integrates studies in history, linguistics, and literary criticism.

The historical block is represented by studies of current problems of history, such as the history of the West Ukrainian People's Republic, military history, as well as investigations about famous persons and their importance in the formation of Ukrainian history.

Linguistic studies reveal issues in the history of Ukrainian language (phenomena in the Old Ukrainian language of the 16th-18th centuries, studies of monuments), and dialectology (dialectal lexicography).

Literary criticism studies focus on the analysis of works of the interwar period (Sofia Yablonska-Uden, Mykhailo Rudnytskyi), and reflect the problems of wartime in contemporary texts.

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 4 від 11.12.2018 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристіна (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

УДК [94(477):929Д.Левицький]”1914/1923”

DOI: 10.33402/ukr.2018-31-170-180

Ігор СОЛЯР

*доктор історичних наук, директор
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича
НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0439-6957>
e-mail: isoliar@ukr.net*

ДМИТРО ЛЕВИЦЬКИЙ У ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАННЯХ УКРАЇНЦІВ У 1914–1923 РОКАХ

Проаналізовано громадсько-політичну та дипломатичну діяльність Дмитра Левицького в 1914–1923 рр.: участь у революційних подіях на Наддніпрянщині в 1917–1918 рр.; напрями дипломатичної діяльності в Данії в 1919–1920 рр.; пріоритети еміграційної громадської праці у Відні в 1921–1922 рр. Зазначено, що в роки національно-визвольних змагань він поряд з іншими чільними діячами Української Народної Республіки (УНР) доклав чимало зусиль для утвердження державності та соборності українських земель, проте численні прорахунки у внутрішній і зовнішній політиці керівників молодой держави не дали змоги реалізувати споконвічні прагнення українського народу. Представлено його політичні погляди та діяльність: він вітав утворення Центральної Ради, проголошення незалежності УНР, підписання Брестського мирного договору; як член Галицько-Буковинської Ради увійшов до складу Українського національного союзу, який виступав за повалення гетьманської влади; зважаючи на постійне перебування у столиці УНР, не взяв дієвої участі у Листопадовому зриві 1918 р. і формуванні державних інституцій Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Однак відзначено, що його особисті знайомства з чільними діячами УНР керівництво ЗУНР використало для налагодження двосторонніх відносин із Директорією УНР із подальшою перспективою об'єднання двох українських держав.

Ключові слова: Дмитро Левицький, Українська революція, Злука УНР і ЗУНР, дипломатична діяльність.

Упродовж останніх десятиліть громадськість усе більше зацікавиться суспільно-політичною діяльністю відомих діячів, які брали активну участь у процесах українського національного відродження, національно-визвольних змаганнях першої половини ХХ ст. Серед них – постать Дмитра Левицького, який перебував в епіцентрі українського політичного життя Польської держави в міжвоєнний період ХХ ст., очолював національно-демократичні сили краю, захищав національні й соціально-економічні права українців у польському парламенті в 1928–1935 рр., обстоював ідеї державності й соборності України.

Мета дослідження – проаналізувати громадсько-політичну та дипломатичну діяльність Д. Левицького в 1914–1923 рр. Відповідно завдання – охарактеризувати його участь у революційних подіях на Наддніпрянщині; з'ясувати напрями дипломатичної діяльності в Данії; визначити пріоритети еміграційної громадської праці у Відні.

Дослідження громадсько-політичної діяльності Д. Левицького становить значний науковий, пізнавальний і суспільно-політичний інтерес. Він зумовлений передусім важливою роллю, яку той відіграв у суспільно-політичному житті Західної України в 1920–1930-х роках. Однак, незважаючи на цей факт, історіографія цього питання практично відсутня.

Постать Д. Левицького згадана в монографії Р. Ковалюка «Український студентський рух на західних землях XIX–XX»¹, присвяченій боротьбі молодіжних студентських організацій за створення Українського університету у Львові. Масовий рух західноукраїнської громадськості за порятунк голодуючих в УСРР (Д. Левицький був співзасновником громадських організацій, що надавали допомогу) висвітлив М. Кугутяк у книзі «Голодомор 1933-го і Західна Україна»².

У дослідженні історії ЗУНР М. Литвин і К. Науменко³ схарактеризували дипломатичні місії Д. Левицького до Наддніпрянщини. Постать Д. Левицького детально представлена в низці статей відомого львівського дослідника М. Швагуляка⁴, присвячених проблемі політичної консолідації національного руху Галичини в 1919–1939 рр.

Так, в історичній науці відсутні праці, предметом дослідження яких була громадсько-політична діяльність Д. Левицького в 1914–1923 рр. У більшості, де розглянута політична історія Західної України першої половини XX ст., виділено окремі фрагменти його життєвого шляху: перебування на чолі Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), парламентську діяльність.

Дмитро Левицький народився в 1877 р. у с. Добрачин Сокальського р-ну Львівської обл. у сім'ї Павла й Анни Левицьких. Здобувши початкову освіту, закінчив гімназію у Львові і продовжив навчання на правничому факультеті Віденського університету. Там же здобув ступінь доктора права. Водночас був членом українського студентського товариства «Січ», одним із провідників української студентської молоді.

У 1912 р. Дмитро Левицький одружився з Іванною Шехович, дочкою судового радника Лева Шаховича. Того ж року відкрив першу адвокатську канцелярію у м. Рава Руська (у 1914 р. – переніс її до Бережан). Після початку Першої світової війни адвокат як резервний старшина австрійської армії призваний до військової

¹ Ковалюк Р. Український студентський рух на західних землях XIX–XX. Львів, 2001. 420 с.: іл.

² Кугутяк М. Голодомор 1933-го і Західна Україна. Івано-Франківськ, 1994. 74 с.

³ Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995. 368 с.

⁴ Швагуляк М. З історії українсько-польських взаємин напередодні та під час німецько-польської війни 1939. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. Київ, 1993. С. 229–240; Швагуляк М. Маловідома сторінка політичного життя Західної України передодня Другої світової війни (3 історії Контактного Комітету. 1937–1939 роки). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1994. Т. ССХХVІІІ: Праці історично-філософської секції. С. 207–248; Швагуляк М. Національно-політична діяльність Д. Паліва у міжвоєнний період. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2000. Вип. 7: Збірник на пошану професора Юрія Сливки. С. 404–428; Швагуляк М. Партійні поділи і загальнонаціональні інтереси. Проблема політичної консолідації українського національного руху Галичини (1919–1939). *Сучасність* (Київ). 1995. № 2. С. 77–82.

служби. Воєнна кампанія застала його в Перемишлі, де він потрапив у російський полон і був вивезений до Ташкента (Центральна Азія). Революційні події 1917 р. у Росії й Україні сприяли поверненню Д. Левицького до Києва, де він одразу ж активно долучився до суспільно-політичного життя: став співорганізатором, а згодом одним із лідерів Галицько-Буковинського комітету, що став осередком формування Січових стрільців у столиці УНР. Організація утворена влітку 1917 р. для допомоги українцям Галичини й Буковини, що потрапили в полон у роки Першої світової війни або ж депортовані російською владою. Серед керівників комітету були: Є. Коновалець, Р. Дашкевич, І. Чмола, Ф. Черник, І. Лизанівський, Г. Лисенко, М. Низкокклон та ін.⁵

У липні 1918 р. Д. Левицького як голову Галицько-Буковинської Ради в Києві делеговано до Українського національного союзу (УНС). «Це була доба, – згадував Д. Левицький, – в якій на Україні ставав щораз більше помітним моральний упадок німецької та австрійської армій. Вищі військові сфери займалися великим промислом на власну руку та спекуляцією, низчі дрібною торгівлею, а в великій частині наймалися просто у дідичів, щоби відбирати у мужиків землю та стягати величезні контрибуції за шкоди заподіяні дідичам мужиками під час революції і першого більшовицького походу на Україну. До Національного союзу напливали кожного дня скарги про страшні надужиття та катування, якого допускались карні. У багатьох місцевостях мужики брались до самооборони, вбивали німецьких та чорносотенних російських жовнірів, яких тоді набралось багато на Україні. А це викликало ще більшу реакцію»⁶.

Д. Левицький констатував, що міністр внутрішніх справ УНР І. Кістяківський намагався «залізною рукою завести лад на Україні». Карні експедиції спричиняли невдоволення населення внутрішньою політикою гетьманського уряду, через що від УНС сподівалися «порятунку та спасення від дідичів та їх посіпак»⁷. Оскільки гетьман не провів реорганізації та українізації Кабінету міністрів, було вирішено перейняти владу силовими методами. На переконання Д. Левицького, ідея В. Винниченка й М. Шаповала (ініціаторів збройного виступу) видавалася «просто божевільною, якщо зважати пропорцію сил двох ворожих таборів. Силою, на яку мало опертися ціле повстання було 1300 Січових Стрільців, які стояли тоді у Білій Церкві, біля 600 жовнірів-останків дивізії “синньо-жупанників” та приблизно 1200 людей з дивізії Болбочана, які стояли тоді в околицях Харкова. Проти них стояла менш-більш тристатисячна німецько-австрійська і до 10 000 офіцерів-добровольців, які були на послугах Москви та гетьманського уряду на випадок якогонебудь повстання»⁸. Організатори повстання покладали значні надії на нейтралітет німецької сторони. Ядром повстанської армії мали стати Українські січові стрільці (УСС), що під проводом Є. Коновальця дислокувалися в Білій Церкві. За словами Д. Левицького, «були це все галичане, здебільшого студенти, всі хлопці ідейні, загартовані вже в боях, – військова частина, яка, – як справедливо сказав В. Винниченко, – трапляється раз на сто літ»⁹.

⁵ Історія січових стрільців 1917–1919: Воєнно-історичний нарис. Львів, 1937. С. 34.

⁶ Левицький Д. З дипломатичних споминів. *Історичний календар-альманах «Червоної Калини»* (Львів). 1938. С. 73.

⁷ Левицький Д. Січові стрільці і оборона Львова. *Діло* (Львів). 1924. 27 квітня.

⁸ Левицький Д. Із дипломатичних споминів: 1920 рік. *Діло*. 1924. 6 січня.

⁹ Левицький Д. Січові стрільці і оборона Львова. *Діло*. 1924. 27 квітня.

Повідомлення про перебрання влади в Галичині 1 листопада 1918 р. українцями, на переконання Д. Левицького, «прийняв Київ з надзвичайним захопленням»¹⁰. П. Скоропадський запевнив, що надасть «як на тодішні часи щедрю допомогу в харчах, збруї та грошах». Із неменшим захопленням сприйняли цю звістку українські збройні формування, зокрема «козаки почали цілими стосами зголошуватися добровільно, щоби їхати до Галичини, а деякі, під проводом полк[овника] Долуда негайно вибрались в дорогу»¹¹. Проте, як згадував Д. Левицький, «серце тягнуло Січових стрільців до свого Львова на велике свято Воскресення, та холодний розум, почуття важного обов'язку, казало їм залишитись на місці, не йти на свято, а йти в завзяття, на кривавий бій. Вони бідні вірили, що галичани дадуть собі самі раду, гадали, що в Києві положення важче й що велика Батьківщина домагається великих жертв»¹².

4 листопада 1918 р. до Києва прибули О. Назарук і В. Шухевич, які повідомили П. Скоропадському про надзвичайно складну військово-політичну ситуацію у столиці ЗУНР. Є. Коновалець разом із Д. Левицьким звернувся до гетьмана з проханням надати допомогу галичанам. Після тривалої дискусії, гетьман погодився – до Львова мали бути направлені окремі курені УСС. Однак проти такого рішення виступив В. Винниченко, який запевнив: «... без вільного Києва не може бути вільного Львова»¹³.

Українсько-польська війна, захоплення поляками Львова змусили Д. Левицького повернутися до столиці ЗУНР. Роздумуючи над причинами такого рішення, Л. Цегельський виділив дві найважливіші: 1) «не вірив в успіх Директорії та розійшовся з нею»; 2) «вийхав в Галичину із якоюсь місією»¹⁴. Проте згодом зауважив, «що місії він ніякої не мав, а щось попсувалося між ним і Директорією». Водночас висловив припущення, що можливою причиною повернення Д. Левицького в Галичину став приїзд до Києва О. Назарука, який «зайняв його місце в Директорії», оскільки «д-р Левицький ані темпераментом, ані енергією, ні вимовою, ані пером не дорівнював д-рові Назарукові. Д-р Д. Левицький мав чимало здорового глузду та був людиною товариської вдачі, а такі прикмети під час революції звичайно не поплачують, тим більше в українців...»¹⁵.

21 листопада 1918 р. Рада державних секретарів ухвалила рішення не залишати Львова, натомість створити «поза ним експозитуру, яка повинна взяти на себе фактичне керування краєм та zorganizувати у ньому військову допомогу для Львова». Переговори щодо неї доручено провести трьом членам уряду ЗУНР: С. Голубовичу, В. Панейкові та Л. Цегельському. Перебуваючи у Красному, чільні діячі уряду ЗУНР зустрілися із Д. Левицьким, який повертався із Києва. Останній, за словами Л. Цегельського, під час тривалої дискусії, що виникла з приводу можливих векторів зовнішньополітичної орієнтації ЗУНР, зауважив, що для Української держави «найкраще було б, якби гетьман [П. Скоропадський – І. С.] вдержався», проте додав: «Але гетьман не вдержиться, бо його змете революція,

¹⁰ Левицький Д. Січові стрільці і оборона Львова. *Діло*. 1924. 27 квітня.

¹¹ Там само.

¹² Левицький Д. З дипломатичних споминів. С. 72.

¹³ Левицький Д. Січові стрільці і оборона Львова. *Діло*. 1924. 27 квітня.

¹⁴ Цегельський В. Від легенд до правди. Нью-Йорк, 1960. С. 151.

¹⁵ Там само. С. 152.

як лиш Німеччина й Австрія захитаються»¹⁶. Тоді ж Д. Левицький приєднався до урядовців ЗУНР, відмовившись від подальшої поїздки до Львова.

22 листопада 1918 р. урядовці ЗУНР прибули до Золочева, де зустрілися з іншими членами Державного секретаріату на чолі з К. Левицьким, які після захоплення поляками столиці змушені були покинути Львів. На нараді Державного секретаріату 23 листопада 1918 р. прийнято ухвалу про перенесення столиці ЗУНР із Золочева до Тернополя. Проте найважливішим рішенням стала ухвала про «визнання місії на Велику Україну, щоб дістати від неї допомогу – головно штабовиків, кошти на ведення війни, тяжку артилерію, амуніцію та одяг для війська, що мусило тепер, узимку, вести позиційну війну»¹⁷. Головою місії обрано Л. Цегельського, а заступником – Д. Левицького.

Наприкінці листопада 1918 р. Д. Левицький разом із Л. Цегельським виїхали до Києва, де тривали бої за столицю УНР між військами гетьмана та Директорії. Голова місії зауважував: «Ми не знали, з ким нам – з гетьманом чи з Директорією доведеться говорити. У переговорах з Директорією д-р Дмитро Левицький міг дуже придатися. Нам надали повноваження звернутися до “Української держави”, бо – як зазначалось – ми не відали, що це буде за влада, що її ми застанемо над Дніпром – Гетьман, чи Директорія. Ми були уповноважені укладати всякі угоди між “Українською державою” і “Західноукраїнською державою”»¹⁸.

Найважливішим результатом переговорів стало підписання 1 грудня 1918 р. «Передвступного договору, заключеного у м. Фастові між Українською Народою Республікою і Західно-Українською Народною Республікою про маючу наступити злуку обох українських держав в одну державну одиницю». Це був т. зв. прелімінарний договір – перший офіційний документ щодо Злуки. Повноважні представники Ради державних секретарів ЗУНР Л. Цегельський і Д. Левицький наголосили: «1) Західно-Українська Народна республіка заявляє сим непохитний намір злитися в найкоротшій часі в одну велику державу з Українською Народною Республікою, значить, заявляє свій намір переслати існувати як окрема держава, а натомість увійти з усею своєю територією й населенням, як складова частина державної цілості, в Українську Народну Республіку; 2) Західно-Українська Народна Республіка з огляду на витворені історичними обставинами, окремими правовими інституціями та культурними й соціальними ріжницями окремішності життя на своїй території й її населене, як будуча частина неподільної Української Народної Республіки, дістає територіальну автономію, якої межі означить у хвилі реалізації злуки обох Республік в одну державну цілість окрема спільна комісія за ратифікацією її рішень компетентними законодавчими і правительственими державними органами обох республік. Тоді також установлені будуть детальні умовини злуки обох держав»¹⁹. Водночас члени Директорії (В. Винниченко, П. Андрієвський, Ф. Швець, С. Петлюра) та повноважні представники уряду ЗУНР (Л. Цегельський і Д. Левицький) вважали, що «цю державну можливо в найкоротшій часі перевести в діло, так, щоби можливо в найкоротшій часі обі держави утворили справді одну неподільну

¹⁶ Цегельський В. Від легенд до правди. Нью-Йорк, 1960. С. 159.

¹⁷ Там само. С. 163.

¹⁸ Там само. С. 164.

¹⁹ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. Т. 1. С. 93.

державну одиницю»²⁰. Варто наголосити, що Д. Левицького «для охорони та для полегоджування різних справ» під час перебування на Наддніпрянщині супроводжували усуси. Тривалі переговори, які започаткував Д. Левицький, закінчилися проголошенням 22 січня 1919 р. Акта Злуки УНР і ЗУНР в одну державу.

В умовах російсько(більшовицько)-української та польсько-української війн значні надії урядовці УНР покладали на зовнішньополітичну діяльність, прихильність європейських держав у вирішенні українського питання. Починаючи з січня–лютого 1919 р., інтенсивно формувалася українська дипломатична служба. Хоча жодна країна не визнавала УНР де-юре, Директорії вдалося значно розширити мережу своїх дипломатичних установ за кордоном. Передусім залишено закордонні представництва, які заснував П. Скоропадський. Нові місії направлено до багатьох сусідніх країн і держав Антанти: Угорщини (М. Галаган), Італії (Д. Антонович, згодом – В. Мазуренко), Чехословаччини (М. Славинський), Великобританії (М. Стаховський, згодом – А. Марголін, Я. Олесницький), Франції (Г. Сидоренко, згодом – М. Тишкевич), Бельгії та Голландії (А. Яковлів), Греції (Ф. Матушевський), Ватикану (М. Тишкевич, згодом – Ф. Бонн), Естонії (Й. Голіцинський), Латвії й Литви (Ф. Кедровський), Польщі (А. Лівіцький), США (Ю. Бачинський), Грузії й Азербайджану (І. Красковський) тощо²¹. Д. Левицького направлено до столиці Данії – Копенгагена.

Серед української громадськості не було однозначної думки щодо доцільності такого рішення. Брак кваліфікованих кадрів, мовний бар'єр, відсутність коштів на утримання дипломатичного корпусу за кордоном зводили до мінімуму надії українців на власну державу. З другого боку, «багато було сміху і багато злобних наклепів, головню серед галичан, на ті “місії і комісії” що у другій половині січня 1919 р. виїхали через Галичину у Західну Європу, – писав Д. Левицький. – Галицькі українці мали все високе, може навіть дещо за високе поняття про Західну Європу. Несмак, сміх і навіть сором викликав у них вид тих дипломатичних місій, тих посольств, що їхали до культурних держав Європи в шинелях “гімнасьюрках”, з мішками хліба і сала...»²². Скептичний настрої, який панував у суспільстві, пояснювався не стільки зазначеними чинниками, скільки поспішним набором дипломатичних кадрів, серед яких, за словами Д. Левицького, «були люди не тільки невисокої політичної вартости, але й невисокої вартости особисто-моральної...»²³.

Обмеженими залишалися організаційні можливості українських дипломатів за кордоном, оскільки вони не відчували підтримки уряду УНР. «Коли ми їхали за кордон для пропаганди, – згадував Д. Левицький, – мали ми всього одну єдину книгу проф. Ст. Рудницького “Україна” і то тільки в німецькій мові. За 1919 рік сам Лукашевич у Берні видав більш 15 брошур...»²⁴. Незважаючи на критичні зауваження щодо роботи українських дипломатів, незаперечно позитивним залишався факт поширення правдивих відомостей про суспільно-політичне становище в Західній Україні, оскільки «за 1919 рік поширено в Європі знання і тим самими вагу української справи більше... як за цілі століття перед тим»²⁵.

²⁰ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923...

²¹ Нариси з історії дипломатії України. Київ, 2001. С. 346.

²² Левицький Д. З дипломатичних споминів. С. 73.

²³ Там само. С. 74.

²⁴ Там само.

²⁵ Там само. С. 75.

Одразу ж після приїзду й акредитації Д. Левицький «як міг і вмів» розпочав кропітку роботу зі згуртування проукраїнських сил у державних інституціях Данії. Він провів переговори з віце-міністром закордонних справ цієї країни, під час яких наголосив на важливості двосторонніх відносин. Свої думки Д. Левицький аргументував, виходячи не з політичних чинників, а економічних, що було доцільнішим, зважаючи на незначне зацікавлення датчан у розбудові незалежної Української держави. Водночас представник дипломатичного корпусу Данії наголосив на значних боргах українських фермерів перед цією країною – 8 млн крон, на що Д. Левицький відповів: «Цілком природно, що коли устabilізуються цілком відносини на Україні, і покажеться, що уряд України має такі зобов'язання супроти Данії, то нема сумніву, що він ці свої зобов'язання виконає». Український дипломат усвідомлював, що для уряду цієї країни добробут громадян має значно більше значення, ніж «забава малого народу у велику міжнародну політику». Вже з перших днів перебування у Данії, Д. Левицький зі сумом констатував: «Мене брала за серце непереможна зависть за думку на те, що дала дійсна цивілізація, та що ми на яку сотню літ віддалені від того, щоб і на нашій Україні дійти до такого добробуту, ладу та організації як у Данії»²⁶.

Український дипломат, перебуваючи в Данії, перебував в «інформаційному вакуумі», оскільки за незначним винятком не одержував жодних повідомлень про політичне становище як у Наддніпрянській Україні, так і Галичині. Єдиним джерелом інформації стали телеграми інформаційного бюро у Відні. Проте вони були «неясні і неточні», через що неможливо в'яснити «де були наші війська, де був наш уряд?...». Такий стан справ значно ускладнював дипломатичну роботу Д. Левицького.

Особливо очевидно неорганізованість зовнішньополітичного відомства УНР стала під час його зустрічі у травні 1919 р. із головою англійської лейбористської партії Ленгсбері, що перебував з офіційним візитом у Копенгагені. Розповідаючи про військову кампанію на українській території, дипломат УНР констатував, що «війна на Україні – то така позиційна війна, як під час світової війни, що по обох сторонах діють невеликі армії, що в даному випадку це більше рейди поодиноких відділів, що дуже велика частина відділів оперує в запіллі обох армій, тому в таких випадках годі означити точно лінію фронту»²⁷. Відповісти на запитання про умови перемир'я, які висуває український уряд, Д. Левицький не зміг, зважаючи на відсутність достовірної інформації. Варто наголосити, що політичні сили Великобританії усвідомлювали неминучість українсько-більшовицького конфлікту, особливо за Кримський півострів, оскільки геополітичні інтереси Російської імперії вимагали торгівлі із західноєвропейськими й балканськими державами²⁸.

Крім політичних питань, перебуваючи у Данії, Д. Левицький намагався вирішити проблему фінансового забезпечення державних інституцій УНР. Єдино правильним рішенням на цьому шляху, на його переконання, мала стати купівля одного з найбільших банків Данії. Проте міністр фінансів УНР Барановський не погодився, пояснюючи невідповідністю вартості данських крон і українських гривень.

²⁶ Там само. С. 73.

²⁷ Левицький Д. Із дипломатичних споминів: 1920 рік. *Діло*. 1924. 6 січня.

²⁸ Там само.

Упродовж 1919 р. уперше в дипломатичній історії України ХХ ст. проведено дві наради послів і голів дипломатичних місій УНР. Перша відбулася у Відні 18–22 червня. У її роботі взяли участь міністр закордонних справ УНР В. Темницький, а також послі: В. Липинський, М. Василько, М. Порш, Д. Левицький, В. Сінгалевич, радник-посланник М. Левитський, радник делегації УНР у Парижі С. Томашівський, радник президента ЗУНР М. Здерковський і радник В. Темницького А. Жук. Нарада розглянула основні засади зовнішньої політики УНР у контексті особливостей тогочасної міжнародної ситуації. На ній наголошено, що попри тимчасові невдачі «провідна ідея української міжнародної політики залишається незмінною: державна незалежність усіх українських земель»²⁹. У цьому напрямі ї повинні були працювати всі українські дипломатичні представництва.

Друга нарада послів і голів дипломатичних місій УНР організована в Карлсбаді (Карлових Варах, ЧСР) 6–14 серпня за участю В. Темницького, голів і радників 10 уенерівських дипломатичних місій у країнах Європи (А. Жука, М. Порша, М. Славинського, А. Яковліва, Д. Левицького, К. Лоського, М. Залізняка, Я. Олесницького, В. Полетики, С. Мазуренка, О. Бурачинського, В. Панейка, В. Сінгалевича, В. Біберовича). Обговорено поточні питання, пов'язані з роботою українських дипломатичних представництв, організацією і координацією їхньої роботи, ставленням різних держав до української справи, інтересами УНР в окремих країнах тощо. Беручи до уваги безрезультатність курсу на визнання збоку країн Антанти, дипломатична нарада оголосила необхідність зміни акцентів в українській зовнішній політиці й приділення уваги відносинам із найближчими сусідами (Польщею, Румунією, Чехословаччиною), Італією та новими незалежними державами, що виникли внаслідок розпаду Російської імперії (Естонією, Литвою, Латвією, Грузією)³⁰.

Безперспективність переговорів із дипломатичним відомством Данії змушувало Д. Левицького повернутися до Відня, де перебував екзильний уряд ЗУНР. У столиці Австрії, що стала тогочасним центром української політичної еміграції, влітку 1921 р. відомий український дипломат взяв участь в організаційному оформленні громадсько-політичної організації «Молода Галичина», яка вбачала основну мету своєї діяльності в консолідації розрізненого українського еміграційного суспільства. Головою обрано Д. Левицького, заступником – Є. Коновальця, секретарем – І. Кедрина-Рудницького. Діяльність її не набула широкого розголосу, однак ухвалені програмні принципи, у яких простежувалася чітка державницька ідея, відіграли неабияку роль в утворенні політично-партійних інституцій українців у міжвоєнній Польщі. Серед найважливіших завдань «Молодої Галичини» варто виокремити: 1) боротьбу зі сепаратизмом і збереження єдиного національного фронту задля здобуття незалежної соборної України; 2) на основі національних гасел проведення у Східній Галичині боротьби з угодовими і прорадянськими настроями; 3) підвищення рівня національної свідомості населення Східної Галичини (польська окупація може тривати довго, тому необхідно приготуватися до багаторічної боротьби); 4) звернення уваги на молодь, найбільш податливу на впливи, відгородження її від небажаних для націоналізму впливів і пошук для неї поля діяльності; 5) залучення жіночого руху до національної справи; 6) тримання в полі зору

²⁹ Нариси з історії дипломатії України. Київ, 2001. С. 348–349.

³⁰ Там само. С. 349.

робітників та селян, здатних до націоналістичної діяльності. Опрацьована «Молодою Галичиною» програма була орієнтована передусім на українців Галичини і в наступних роках мала стати складовою орієнтації на власні сили³¹.

Водночас у 1922 р. Д. Левицький став одним із засновників комітету «Голодним Україною». До організації увійшла низка відомих українських громадсько-політичних діячів «ріжних партій і напрямків, від найлівіших до правих», які «відложили всякі ріжницї в політичних чи соціальних поглядах...»³² задля допомоги голодуючому населенню східних губерній України. До комітету увійшли представники Українського жіночого союзу, Допомогового комітету робітників, Українського соціологічного інституту, студентського товариства «Січ», товариства «Соціалістичної молоді імені Драгоманова», Жіночої ліги миру і свободи, Союзу українських журналістів і письменників та ін. Серед активних діячів варто виділити: М. Грушевського, О. Олеся, Я. Окуневського, Д. Левицького, що представляв у новоствореному комітеті Український Червоний Хрест.

Представники комітету зверталися до галицьких українців із проханням допомогти подолати наслідки неврожаю: «Громадяни України! Ви живете в таких умовах, що можете щодня обідати, ходите одітими і обутими, не забувайте тих мільйонів, що вже цілий рік не бачили шматка справжнього хліба печеного, не їдять зовсім вареного, ходять голі і босі. Прийдіть як найскоріше з допомогою, подайте руку тим, що вже конають. Поможіть їм побороти страшну голодну смерть...»³³.

Стараннями членів комітету, зокрема Д. Левицького, що координував фінансовий напрям діяльності, упродовж 1922 р. у східні губернії надіслано «посилки з одежею, обувю, ліками, приладами до писання та ін.». Окремою сферою діяльності стало перенаправлення за кордон «для відживи і спочинку найбільше виснажених культурних робітників»³⁴.

Після ухвали Ради послів держав Антанти 15 березня 1923 р. Д. Левицький повернувся до Львова й одразу ж поринув у вир громадсько-політичного життя Західної України. Досвід політичної, дипломатичної роботи, здобутий в роки Української революції, був використаний для розбудови національно-демократичних сил краю. І. Кедрин-Рудницький, який тривалий період працював у львівському щоденнику «Діло», згадував, що в жовтні 1923 р. відомий дипломат став номінальним головним редактором «Діла» і на цій посаді «виявив великий організаційний хист». Він від різних українських установ та поодиноких осіб зібрав чималу суму і приступив до повної реорганізації видавничої спілки «Діло» й самої газети (збільшив обсяг та розбудував друкарню спілки). Д. Левицький намагався впровадити у практику три важливі принципи: «різномірність» публікацій у щоденнику, «своєчасність інформації» й «актуальність матеріалу»³⁵. Упродовж наступних двох років (1923–1925) він став незмінним редактором друкованого органу Української народно-трудоваї партії (УНТП). Проте вважав «Діло» не стільки партійним органом, скільки здобутком національно-демократичних сил й

³¹ Tomczyk R. *Українське Зjednoczenie Narodowo-Demokratyczne. 1925–1939*. Szczecin, 2006. S. 42.

³² До українського громадянства. *Український прапор* (Відень). 1922. Ч. 23.

³³ Там само.

³⁴ Там само

³⁵ Кедрин І. *Життя–події–люди: спомини і коментарі*. Нью-Йорк: Видавничі кооператива «Червона Калина», 1976. С. 134.

української громадськості. Група «Діла» на чолі з Д. Левицьким рішуче виступила за консолідацію національних сил Західної України.

Отже, у роки національно-визвольних змагань Д. Левицький поряд з іншими чільними діячами УНР доклав чимало зусиль для утвердження державності та соборності українських земель. Проте численні прорахунки у внутрішній і зовнішній політиці керівників молодого держави не дали змоги реалізувати споконвічні прагнення народу. Д. Левицький вітав утворення Центральної Ради, проголошення незалежності УНР, підписання Брестського мирного договору. Як член Галицько-Буковинської Ради увійшов до складу Українського національного союзу, який виступав за повалення гетьманської влади. Зважаючи на постійне перебування у столиці УНР, не взяв дієвої участі у Листопадовому зриві 1918 р. та формуванні державних інституцій ЗУНР. Однак його особисті знайомства з чільними діячами УНР керівництвом ЗУНР використало для налагодження двосторонніх стосунків із подальшою перспективою об'єднання двох українських держав. Дипломатична діяльність Д. Левицького в 1919–1920 рр. у Данії була спрямована на досягнення основної мети уряду УНР – визнання міжнародною спільнотою новоутвореної держави. Безперспективність подальшої дипломатичної праці змусила Д. Левицького повернутися до Відня, де перебував екзильний уряд ЗУНР. Осередками його громадської праці стали товариство «Молода Україна», громадський комітет «Голодним України».

REFERENCES

1. Do ukraïnskoho hromadianstva. (1922). *Ukrainskyi prapor*, 23, 1 [in Ukrainian].
2. Istoriiia sichovykh striltsiv 1917–1919: Voïenno-istorychnyi narys. (1937). Lviv [in Ukrainian].
3. Karpenko, O. (Comp.). (2001). *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923. Dokumenty i materialy*. (Vol. 1). Ivano-Frankivsk: Lileia-NV [in Ukrainian].
4. Kedryn, I. (1976). *Zhyttia–podii–liudy: spomyny i komentari*. New-York: Vydavnycha kooperatyva «Chervona Kalyna» [in Ukrainian].
5. Kovaliuk, R. (2001). *Ukrainskyi studentskyi rukh na zakhidnykh zemliakh XIX–XX*. Lviv [in Ukrainian].
6. Kuhutiak, M. (1994). *Holodomor 1933-ho i Zakhidna Ukraina*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
7. Kuhutiak, M. (2004). *Ukrainska natsional-demokratiia (1918–1939)*. (Vol. 2). Kyiv; Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
8. Levytskyi, D. (1924, Kviten 27). Sichovi striltsi i oborona Lvova. *Dilo* [in Ukrainian].
9. Levytskyi, D. (1924, Sichen 6). Iz dyplomatychnykh spomyniv: 1920 rik. *Dilo* [in Ukrainian].
10. Levytskyi, D. (1938). Z dyplomatychnykh spomyniv. *Kalendar «Chervonoï Kalyny»*, 70–78. [in Ukrainian].
11. Lytvyn, M., & Naumenko, K. (1995). *Istoriiia ZUNR*. Lviv [in Ukrainian].
12. Shvahuliak, M. (1993). Z istorii ukrainsko-polskykh vzaiemyn naperedodni ta pid chas nimetsko-polskoï viiny 1939. *Ukraina – Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svïdomist*, 229–240 [in Ukrainian].

13. Shvahuliak, M. (1994). Malovidoma storinka politychnoho zhyttia Zakhidnoi Ukrainy peredodnia Druhoi svitovoi viiny (Z istorii Kontaktnoho Komitetu. 1937–1939 roky). *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, CCXXVIII, 207–248 [in Ukrainian].
14. Shvahuliak, M. (1995). Partiini podily i zahalnonatsionalni interesy. Problema politychnoi konsolidatsii ukrainskoho natsionalnoho rukhu Halychyny (1919–1939). *Suchasnist*, 2, 77–82 [in Ukrainian].
15. Shvahuliak, M. (2000). Natsionalno-politychna diialnist D. Paliiva u mizhvoiennyi period. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*. 7, 404–428 [in Ukrainian].
16. Smolii, V. (Ed.). (2001). *Narysy z istorii dyplomatii Ukrainy*. Kyiv: Alternatyvy [in Ukrainian].
17. Tomczyk, R. (2006). *Ukraińskie Zjednoczenie Narodowo-Demokratyczne. 1925–1939*. Szczecin [in Polish].
18. Tschelskyi, V. (1960). *Vid lehend do pravdy*. New-York [in Ukrainian].

Ihor SOLIAR

DMYTRO LEVYTSKYI IN THE UKRAINIANS' LIBERATION STRUGGLE IN 1914–1923

The article provides an analysis of the socio-political and diplomatic activities of Dmytro Levytskyi in 1914–1923, such as participation in revolutionary events in the Dnieper region in 1917–1918; directions of his diplomatic activity in Denmark in 1919–1920; priorities of emigration community work in Vienna in 1921–1922. It was noted that during the national liberation struggle, he, along with other leading figures of the Ukrainian People's Republic (UNR), did his best to establish the statehood and unification of Ukrainian lands. However, numerous miscalculations of leaders of the young state in the domestic and foreign policies made it impossible to realize the primordial aspirations of Ukrainians. The author presents a review of Dmytro Levytskyi's political views and activities: he welcomed the formation of the Central Council of Ukraine, the proclamation of the independence of the UNR, the signing of the Treaty of Brest-Litovsk; as a member of the Galicia-Bukovyna Council he joined the Ukrainian National Union, which advocated the overthrow of the Hetman's power; due to his permanent stay in the capital of the UNR, he did not take an active part in the November disruption, 1918, and the formation of state institutions of the West Ukrainian People's Republic (ZUNR). However, the ZUNR leadership used his acquaintance with prominent figures of the UNR for establishing bilateral relations with the UNR Directory with the further prospect of unification of two Ukrainian states.

Keywords: Dmytro Levytskyi, Ukrainian Revolution, Unification of the UNR and ZUNR, diplomatic activity.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Мисак Наталія. Ідеї соборності та самостійності в українському молодіжному середовищі Галичини наприкінці XIX – початку XX століття.	3
Фіногенов Олег. «Ліонський сюжет» (1924) у діяльності Західноукраїнського товариства Ліги Націй.	16
Стасюк Олександра. Роль рад депутатів трудящих у процесі радянізації Західних областей УРСР (1939–1941)	26
Лук'янченко Світлана. Агропромисловий комплекс Рівненської області в першій половині 1960-х років	38
До 100-річчя ЗУНР.	46
Дацків Ігор. Діяльність зовнішньополітичної служби Західноукраїнської Народної Республіки в 1918–1923 роках	46
Королько Андрій. Становлення і функціонування органів української влади на Снятинщині періоду ЗУНР (1918–1919)	54
Пірко Марія. Видавничі проекти державного секретаріату ЗУНР	79
Ткачук Павло, Кривизюк Леонід. Участь польових духівників у життєдіяльності збройних сил ЗУНР.	88
Пагіря Олександр. ЗУНР і національно-визвольний рух на Закарпатті в 1918–1919 роках.	100
Воєнна історія	127
Ткачук Андрій. Політика безпеки в коаліційній угоді депутатських фракцій у Верховній раді України V скликання	127
Попко Сергій. Державна програма співробітництва України з НАТО на 2001–2004 роки: пріоритети та завдання у контексті євроатлантичної інтеграції.	137
Постаті	145
Сова Андрій. Внесок Івана Боберського в підготовку та проведення Шевченківського здвигу 1914 року у Львові	145
Патер Іван. Суспільно-політичні процеси в Галичині 1919–1920 року в оцінці Євгена Чикаленка (за матеріалами «Щоденника»)	156
Соляр Ігор. Дмитро Левицький у визвольних змаганнях українців у 1914–1923 роках.	170

Середюк Марія. Громадсько-політична діяльність Володимира Целевича в роки національно-визвольних змагань (1918–1923)	181
Каменцев Денис. «Мене завжди тішило й почасти дивувала та велика напружена праця, яку переводять наші вояки...»: роль Володимира Сальського в організації української військової еміграції (1921–1940)	190
Кравець Наталія. Національно-культурна діяльність Василя Проходи в таборах військовополонених у роки Першої світової війни	203

МОВОЗНАВСТВО

Осінчук Юрій. Лексика на позначення Божих Осіб, святих і ангелів в українському історичному словнику за редакцією Євгена Тимченка.	213
Bahniuk Nataliya. Researching written monuments in the context of changing scientific paradigms	233
Черевко Ірина. Здобутки української діалектної фразеології ХХІ століття	240

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Гаврилів Тимофій. Ідентичнісні імплікації: «З країни рижу та опію» Софії Яблонської-Уден	251
Когут Софія. Видавничі стратегії Михайла Рудницького міжвоєнного періоду: ідеї, проекти, перспективи	267
Ругар Христина. Мандрівка до (своєї) пам'яті: міжвоєнний Львів і Львів у часі Другої світової війни в сучасному українському тексті (на матеріалі романів «Музей покинутих секретів» Оксани Забужко й «Танго смерті» Юрія Винничука)	278

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

Лановик Мар'яна. [Рец.]: «Пов'язати розгублені кінці життя і мистецтва» [на]: Мочернюк Н. Поза контекстом: Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєнної монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. 392 с. + 16 кольор. вкл.	286
Романюк Михайло. [Рец. на]: Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції / за наук. ред. Євгена Приступи. Львів: ЛДУФК, Априорі, 2017. 232 с.	295
Yastremska Tetiana. Dialectological studies: history, topics, structure.	300